യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 125

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
വർഷേ ശാന്തഭയാഭിഖ്യേ ജലധാരേ ഗിരൗ തരൗ .
താദൃക്കർതരിപാനീയം ശാകദ്വീപേ പിബൻ സ്ഥിതഃ .. 1
പൂർവോ/ഥ വർഷസപ്തത്യാ പാശ്ചാത്യേനൈത്യ മോക്ഷിതഃ .
വിദ്യയാ ക്രകചേനേവ ഛിത്ത്വാ വൃക്ഷത്വമക്ഷതഃ .. 2
പാശ്ചാത്യഃ ശിശിരേ വർഷേ പാഷാണത്വമുപാഗതഃ .
മോചിതോ ദക്ഷിണേനാശു ഗോമാംസാദിപ്രയോഗതഃ .. 3
ശിവേ/സ്താചലപാരസ്ഥേ വർഷേ വർഷേണ പശ്ചിമഃ .
മോചിതോ ദക്ഷിണേനൈത്യ ഗോപിശാച്യാ വൃഷീകൃതഃ .. 4
അത്രൈവ ക്ഷേമകേ വർഷേ ആമ്ബികേയഗിരൗ തരൗ .
ദക്ഷിണോ യക്ഷതാം യാതോ മോക്ഷം യക്ഷേണ ലബ്ധവാൻ .. 5
അത്രൈവ വൃഷകേ വർഷേ ശൈലേ കേസരനാമനി .
കേസരിത്വം ഗതഃ പൂർവഃ പാശ്ചാത്യേനൈവ മോചിതഃ .. 6
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏകദേശഗതാ വിഷ്വഗ്വ്യാപ്യ കർമാണി കുർവതേ .
യോഗിനസ്ത്രിഷു കാലേഷു സർവാണി ഭഗവൻകഥമ് .. 7
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഇഹ രാമാപ്രബുദ്ധാനാം യദസ്ത്യസ്ത്വലമേവ നഃ .
തേന യത്തു പ്രബുദ്ധാനാം തദിദം ശ്രൃണു കഥ്യതേ .. 8
ചിന്മാത്രസത്താ-സാമാന്യാ/ദൃതേ/+ന്യ+ന്നാ+ത്മ തദ്വിദാമ് .
ദൃശ്യാത്യന്താഭാവബോധേ സർഗാസർഗദൃശോഃ ക്ഷയേ .. 9
ചിന്മാത്രസത്താസാമാന്യേ വിശ്രാന്തസ്യ നിരന്തരമ് .
സർവേശസ്യേഹ സർവത്വം സർവാത്മത്വം ച സർവദാ .. 10
വദ കേന കഥം കുത്ര കദാ കിമിവ രോധ്യതേ .
സർവഗസ്ത്വഥ സർവാത്മാ യത്ര ഭാതി യദാ യഥാ .. 11
തഥാ ഭാതി തദാ തത്ര സർവാത്മനി കിമസ്തി നോ .
അതീതം വർതമാനം ച ഭവിഷ്യത്സ്ഥൂലമപ്യണു .. 12
തഥാ ദൂരമദൂരം ച നിമേഷഃ കല്പ ഏവ ച .
സ്വരൂപമജഹത്യേവ സാമാന്യേ താനി സർവദാ .. 13
സർവാത്മനി സ്ഥിതാന്യേവ പശ്യ മായാവിജൃമ്ഭിതമ് .
അജാതമനിരുദ്ധം ച യഥാസ്ഥിതമവസ്ഥിതമ് .. 14
വിജ്ഞാനഘനമേവേദമത ഏവ ജഗത്ത്രയമ് .
നഭസ്ത്വമത്യജംശ്ചൈവ സർവാത്മൈവ നഭഃ സ്ഥിതമ് .. 15
ജഗദാത്മാ ജഗദ്രൂപം ദ്രഷ്ട്യ/ദൃശ്യതയോദിതമ് .
വിശ്വാത്മദൃഗ്വപുര്യത്സ്യാത്തത്കിം കേന കഥം കദാ .. 16
ദുഃസാധ്യം ബ്രൂഹി തത്ത്വജ്ഞ സാധ്യാസാധ്യസ്വരൂപിണഃ .

തസ്മാദസ്യാഃ സദൈകസ്യാ വിപശ്ചിദ്രാജസംവിദഃ .. 17
പ്രബോധമനുഗച്ഛന്ത്യാ അപ്രാപ്തായാഃ പരം പദമ് .
ഏകസ്യാ അപ്യനേകസ്യാഃ സർവം സർവത്ര യുജ്യതേ .. 18
ബോധാബോധാത്മരൂപേ ഹി കിം നാമാസ്തി പരാത്മനി .
അപ്രാപ്തായാഃ പരം ബോധം പദാർഥാകുലതോചിതാ .. 19
കിംചിദ്ബോധം പ്രവിഷ്ടായാഃ സിദ്ധതാപ്യുചിതൈവ സാ .
ഏവം തേ സർവദിക്സംസ്ഥാഃ സർവമേവ പരസ്പരമ് .. 20
പശ്യന്ത്യനുഭവന്ത്യാശു ചികിത്സന്തേ ച സംകടമ് .
ബോധാകാശഃ സ്വകാദ്രൂപാദീഷച്ച്യുത ഇവാശു ചേത് .. 21
തദന്യതാമിവാദത്തേ സുസ്ഥിതോഽപി യഥാസ്ഥിതമ് .
ശ്രീരാമ ഉവാച .
വിപശ്ചിതഃ പ്രബുദ്ധാശ്ചേത്കഥം സിംഹവൃഷാദിതാമ് .. 22
ദിക്ഷു യാന്തീതി മേ ബ്രഹ്മൻബോധായ കഥയാശ്വലമ് .
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
പ്രബുദ്ധാഃ കഥിതാ യേ തേ യോഗിനസ്തേ മയാനഘ .. 23
പ്രസങ്ഗരൂപാന്തരതോ ന പ്രബുദ്ധാ വിപശ്ചിതഃ .
വിപശ്ചിതോ മഹാബാഹോ പ്രബുദ്ധാ നിപുണം ന തേ .. 24
ബോധാബോധദൃശോർമധ്യേ തേ ഹി ദോലായിതാഃ സ്ഥിതാഃ .
മോക്ഷചിഹ്നാനി ദൃശ്യന്തേ ബന്ധചിഹ്നാനി ചാഭിതഃ .. 25
നിത്യധർമപ്രബുദ്ധാനാം തഥാഭൂതതയാ തയാ .
വിപശ്ചിതോ ധാരണയാ യോഗിനോ ന പരം ഗതാഃ .. 26
ധാരണായോഗിനസ്തേ ഹി ധാരണാപ്രാപ്തസിദ്ധയഃ .
യേ പരം ബോധമായാതാ യേഷ്വവിദ്യാ ന വിദ്യതേ .. 27
കിമവിദ്യാമവേക്ഷന്തേ തേ താമര-സലോ-ചന .
ധാരണായോഗിനോ ഹ്യേതേ വരേണ പ്രാപ്തസിദ്ധയഃ .. 28
അവിദ്യാ വിദ്യതേ തേഷാം തേന ത്യേതദ്വിചാരിണഃ .
അന്യച്ച ശൃണു ഹേ രാമ ജീവന്മുക്തശരീരിണാമ് .. 29
ഭവേദ്-വ്യവഹൃതാവേവ പദാർഥാന്തരവേദനമ് .
മോക്ഷോഽപി ചേതസോ ധർമശ്ചേതസ്യേവ സ തിഷ്ഠതി .. 30
ന ദേഹേ ദേഹധർമസ്തു ന ദേഹാ+ദ്വിനി-വർതതേ .
ന കദാചന നിർമുക്തം ചേതോ ഭൂയോ നിബധ്യതേ .. 31
യത്നേനാപി പുനർബദ്ധം കേന വൃന്തച്ച്യുതം ഫലമ് .
ദേഹസ്തു ദേഹധർമേണ ജീവന്മുക്തിമതാമപി .. 32
ഗൃഹ്യതേ തദ്ഗതം തേഷാം ചേതസ്ത്വചലമേവ തത് .
മോക്ഷോ ഹി ന പരജ്ഞേയോ ധാരണാദിപ്രയോഗവത് .. 33
ആത്മസംവേദ്യ ഏവാസൗ മധ്വാദ്യാസ്വാദസൗഖ്യവത് .
സുഖദുഃഖൈരുതോയോഽസൗ സ്വയം ബന്ധാനുഭൂതിമാൻ .. 34
തന്മുക്തൗ മുക്ത ഇത്യുക്തഃ സ്വാനുഭൂതിപ്രദസ്ത്വസൗ .
അന്തഃശീതലചിത്തോ ഹി മുക്ത ഇത്യഭിധീയതേ .. 35
ബന്ധഃ സംതപ്തചിത്തേതി ദേഹാദേസ്തന്ന ദൃശ്യതേ .

ശരീരേ കണശഃ കൃത്തേ രാജ്യേ വാ വിനിയോജിതേ .. 36
രുദതോ ഹസതശ്ചൈവ ജീവന്മുക്തമതേരിഹ .
ന ദുഃഖം ന സുഖം കിംചിദന്തർഭവതി തത്സ്ഥിതമ് .. 37
ഗൃഹ്ണതോഽപ്യനുഭൂതിസ്തു തത്രൈവൈഷാസ്തി നാപരേ .
ദൃശ്യന്തേ പണ്ഡിതാ ഭഗ്നാ രൂപാന്തരമുപാഗതാഃ .. 38
ദേഹാദിജീവന്മുക്താനാം സ്വഭാവാന്ന കദാചന .
മൃതോഽപി നൈവ മ്രിയതേ രുദന്നപി ന രോദിതി .. 39
വിഹസന്ന ഹസത്യേവ ജീവന്മുക്തോ മഹോദയഃ .
വീതരാഗാഃ സരാഗാഭാ അകോപാഃ കോപസംയുതാഃ .. 40
അമോഹാ മോഹവലിതാ ദൃശ്യന്തേ തത്ത്വദർശിനഃ .
ഇദം സുഖമിദം ദുഃഖമിത്യാദികലനാസ്തു താഃ .. 2
അലം ദൂരഗതാസ്തേഷാമങ്കുരാ നഭസോ യഥാ .
ജഗദാത്മാ ച നാസ്ത്യേവ യസ്യൈകം സർവമസ്തി ച .. 42
സുഖദുഃഖാദി തസ്യേതി വാഗ്വ്യോമവിടപോപമാ .
അശോകാ ഏവ ശോചന്തേ ജീവന്മുക്താ ജയാന്വിതാഃ .. 43
അച്ഛിന്നാ ഏകതദ്ഭാവാ ദൃശ്യന്തേ തത്ത്വദർശിനഃ .
ശിരഃ കമലജസ്യോച്ചൈഃ സാമഗായനതത്പരമ് .. 44
ഹരോ നഖേന ചിച്ഛേദ സുകുമാരമിവാമ്ബുജമ് .
ശക്തോഽപി ന പുനർബ്രഹ്മാ ജനയാമാസ തച്ഛിരഃ .. 45
വ്യോമൈകതാസ്യ ചിദ്വ്യോമ്നോ മുധാ മൂർധ്നേതരേണ കിമ് .
നൈവ തസ്യ കൃതേനാർഥോ നാകൃതേനേഹ കശ്ചന .. 46

യദ്യഥാ നാമ സംപന്നം തത്തഥാസ്ത്വിതരേണ കിമ് .
ഹരോ ഹരിണശാവാക്ഷീമക്ഷീണശരതോഽശ്രു ച .
ധത്തേ വപുഷി ദുഗ്ധാബ്ധിർഗുപ്താമൃതകലാമിവ .. 47

ശക്തോഽപി രാഗിതാമേഷ ന ത്യജത്യുത്തമാശയഃ .
പഞ്ചേഷുദാഹസമയേ ദൃഷ്ടാ നീരാഗതാഗുണാഃ .. 48
നൈവ തസ്യ കൃതേനാർഥോ നാകൃതേനേഹ കശ്ചന .
ന ചാസ്യ സർവഭൂതേഷു കശ്ചിദർഥവ്യപാശ്രയഃ .. 49
രാഗിതൈഷാസ്തു മാ വാസ്യ കിമരാഗിതയാന്യയാ .
യദ്യഥാ നാമ സംപന്നം തത്തഥാസ്ത്വിതരേണ കിമ് .. 50
കരോതി കാരയത്യുച്ചൈർമ്രിയതേ മാര്യതേഽപി ച .
ജായതേ വർധതേഽജസ്രം ജീവന്മുക്തോ ജനാർദനഃ .. 51
ന ചാജവം ജവീഭാവം ത്യക്തും ശക്തോഽപ്യസൗ ന തമ് .
തേന ത്യക്തേന നൈവാർഥസ്തസ്യ നൈവാശ്രിതേന ച .. 52
തദ്യഥാസ്ഥിതമേവാസ്തു ഇഹ ഇത്യസ്തവാസനമ് .
ഹരിർനിരിച്ഛ ഏവാസ്തേ ശുദ്ധചിന്മാത്രരൂപഭൃത് .. 53
ആത്മാനമാന്ദോലയതി കാലകന്ദുകതാം ഗതമ് .
അജസ്രം നിത്യമാദിത്യോ ജഗദ്ഗൃഹനഭോങ്ഗണേ .. 54
ന ച രോധയിതും ദേഹം ന സമർഥോ ദിനേശ്വരഃ .

നിരിച്ഛ ഏവ നിർവാണസ്തഥാപ്യാസ്തേ യഥാസ്ഥിതമ് .. 55
ചന്ദ്രോഽനുഭവതി വ്യർഥമാകല്പം ക്ഷയമക്ഷയമ് .
ജീവന്മുക്തതയാ ഖിന്നോ യഥാസ്ഥിതമവസ്ഥിതഃ .. 56
മരുത്തഹവ്യഗൗരീശവീര്യഗ്രാസാദിഖേദിതാമ് .
ജീവന്മുക്തോ വഹത്യഗ്നിര്യഥാ സ്ഥിത്യാ സമസ്ഥിതിഃ .. 57
ബഹ്വീഭിർവിജിഗീഷാഭിഃ കൃപണാവിവ തിഷ്ഠതഃ .
ജീവന്മുക്താവപി ഗുരൂ ലോകേ ശുക്രബൃഹസ്പതീ .. 58
കരോതി ജനകോ രാജ്യം ജീവന്മുക്തമനാ മുനിഃ .
ജഗത്യാമാജിഷൂഗ്രാസു ദേഹം ജർജരതാം നയൻ .. 59
നലമാന്ധാതൃസഗരദിലീപനഹുഷാദയഃ .
ജീവന്മുക്താശ്ചിരം രാജ്യം ചക്രുരാകുലിതാ ഇവ .. 60
വ്യവഹാരേ യഥൈവാജ്ഞസ്തഥൈവ ഖലു പണ്ഡിതഃ .
വാസനാവാസനേ ഏവ കാരണം ബന്ധമോക്ഷയോഃ .. 61
ബലിപ്രഹ്ലാദ-നമുചി-വൃത്രാന്ധക-മുരാദയഃ .
ജീവന്മുക്താഃ സ്ഥിതിം ചക്രുർവീതരാഗാഃ സരാഗവത് .. 652
തസ്മാദസത്ത്വേ സത്ത്വേ ച രാഗദ്വേഷക്ഷയോദയേ .
ന മനാഗപി ഭേദോഽസ്തി ജ്ഞഖം പ്രതി സ്വരൂപിണി .. 63
ജ്ഞാനേനാകാശശുദ്ധേന ധർമാന്യേ ഗഗനോപമാൻ .
വിന്ദന്തി ജീവന്മുക്താനാം തേഷാം ഭേദമതിഃ കുതഃ .. 64
ഭാസ്വരം ശക്രകോദണ്ഡം യഥാ നാനേവ ശൂന്യകമ് .
ആഭാസമാത്രമേവായം തഥാ ദൃശ്യാത്മകോ ഭ്രമഃ .. 65
ശക്രചാപേ യഥാ ഭാന്തി നാനാവർണാ നഭോങ്ഗണേ .
തഥാ ശൂന്യാത്മകാ ഏവ ബ്രഹ്മാണ്ഡപരമാണവഃ .. 66
ഇദം ജഗദസദ്ഭാതി സദിവ വ്യക്തിമാഗതമ് .
അജാതമനിരുദ്ധം ച യഥാ ശൂന്യത്വമമ്ബരേ .. 67
സാദ്യന്തമപ്യനാദ്യന്തമശൂന്യമപി ശൂന്യകമ് .
ജഗജ്ജാതം തഥാഽജാതമരുദ്ധം രുദ്ധമേവ ച .. 68
ജാതം നിരുദ്ധമസ്ത്യേവം ബ്രഹ്മ വ്യോമൈവ ഭാസതേ .
യഥാ ദാരുമയഃ സ്തമ്ഭസ്തഥാ തച്ഛാലഭഞ്ജികാ .. 69
സമസ്തകലനോന്മുക്തം സമം നിർനിദ്രമാസനമ് .
യദേകാന്തചിദാകാശം തദ്വിദ്യാത്തന്മയം ജഗത് .. 70
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
അനുന്മേഷം ചിദാകാശം തദ്വിദ്യാത്തന്മയം ജഗത് .. 71
തത്ര യദ്ദ്വൈതമൈക്യം തന്മന്യേ തദപി നൈവ ച .
തദ്ദ്യോമ കേവലം ഭാതി മന്യേ തദപി നൈവ വാ .. 72
ജഗദാകാശമേവേദമാത്മൈവാത്മനി വാ സ്ഥിതമ് .
ഭവിഷ്യത്പുരവദ്ദൃഷ്ടമപി സ്ഫാരമപി സ്ഫുടമ് .. 73

ആകാശകോശവിശദാശയ ദൃശ്യജാതം
മൗനാത്മ തിഷ്ഠതി ശിലാഘനമേവ ശാന്തമ് .

യന്നാമ തസ്യ ജഗദിത്യഭിധാം വിധായ
സ്വാത്മൈവ മോഹിത ഇവായമഹോ നു മായാ .. 74

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണ പ്രകരണേ ഉത് ജീവന്മുക്ത-കലനം നാമ പഞ്ച-വിംശാധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 125 ..

ഓം

****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
2.1. 2024